

Inhoud

Voorwoord	11
Inleiding	15
1. Kleine Koerdische jongen, grote dromen	17
2. Cheshmeh Sefid, geboortedorp van Shahryar	26
3. Armoede, een harde leerschool	43
4. Kwetsbaar	53
5. Liefde voor muziek	57
6. De schooltijd van Shahryar	63
7. Water in Wittebeek	72
8. Oorlog en puberteit	79
9. Jeugdvrienden van Shahryar	91
10. Maryam, de druppel in de volle emmer	98
11. Shahryars tijd met twee hartsvrienden	110
12. Een ongezonde maatschappij	122
13. Shahryars geliefde broer Peyman	130
14. Shahryars broer Behrouz en zijn vrouw	141
15. Veel lezen brengt armoede en verdriet	162
16. Salar in het land van dwergen	167
17. De aanslag op Shahryar	174
18. Shahryar keert Iran de rug toe	186
19. Het interview	202
20. Op het randje van de dood	225
21. Brussel-Etterbeek	237
22. De hel van Anderlecht	247

23. Terug naar Vlaanderen	263
24. Louisa over de eerste ontmoeting	275
25. Ontmoeting met Antoine	278
26. Strijd om een plekje in de maatschappij	286
27. De zomer van 2020	295
28. Twee brieven aan Shahryars moeder	301
29. Gedwongen opname	305
 Epiloog	 313
Dankwoord van Shahryar	317

‘Als mijn verhaal ooit verteld zou worden, dan zal het iedereen verbazen die het hoort. Ik realiseer mij meer dan ooit hoe ik altijd verkeerd begrepen ben en hoe onterecht men mij heeft behandeld.’

— Henri Matisse

‘Ik ga iets ondernemen dat nooit eerder is gedaan en dat, als het eenmaal is uitgevoerd, niet zal worden nagevolgd. Ik wil aan mijn medemensen een mens laten zien zoals hij werkelijk is en die mens ben ik zelf.’

— Uit: ‘Bekentenissen’ van Jean-Jacques Rousseau

Bittere wijn

ik ben een onrustige man
overal is mijn land
nergens mijn thuis
ik ben een gebroken gitaar
een trieste melodie
een wakkere man
in de donkerste koude winternachten
een kleine gekooide vogel
de zang in de keel gesmoord
een traan die valt
uit de ogen van een verdrietige vrouw
o lieve vrienden
ik ben een glas wijn
bitter
drink mij
een bittere wijn
tot je dronken bent

(Ik schreef dit gedicht vanuit het ziekenhuisbed
in Leuven terwijl ik worstelde met de dood.)

— Shahryar Pouyanrad, uit de bundel 'Bittere wijn'

Voorwoord

Het gebeurt niet elke dag dat een cliënt aan zijn psychiater vraagt om een voorwoord te schrijven bij zijn boek. Dat is ook best een lastige vraag, al was het maar omdat artsen een beroepsgeheim hebben.

Toch heb ik geen moment gearzeld, want voor u ligt een boek dat het lezen meer dan waard is. Het is goed en toegankelijk geschreven. Al lezende krijg je niet alleen een indruk van de persoon van Shahryar, maar leer je ook veel over het land waaruit hij afkomstig is en over de situatie hier, gezien door de ogen van een vluchteling die in België zijn weg moet zien te vinden.

Het verhaal van Shahryar is dat van een persoon voor wie het leven hem vaak niet heeft toegelachen. Hij is lichamelijk beschadigd als gevolg van een aanslag op zijn leven die hij maar ternauwernood overleefde, maar die naast operaties ook vele klachten en veel pijn tot gevolg had, tot op de dag van vandaag.

Met dit boek kijkt Shahryar de grote ellende en de vele moeilijkheden die hij heeft moeten meemaken recht in het gezicht. Dat is dapper. Alleen op die manier kan iemand ermee beginnen gebeurtenissen in het leven te duiden en na te denken over de vraag hoe om te gaan met verdriet, wanhoop en boosheid en hoe dat 'een plaats te geven'. Zo kan ook het besef groeien dat je veel meer bent dan je pijn en je verdriet, hoe zwaar die ook wegen.

In zekere zin is Shahryar geprivilegieerd omdat hij goed kan schrijven, zowel proza alsook mooie poëzie. Dat helpt enorm bij het onder woorden brengen van gevoelens en het ordenen daarvan. Bijkomend voordeel is dat het anderen in staat stelt mee te leven met iemand die een uniek levensverhaal heeft, weliswaar beladen met onrecht en met lijden, maar ook met mooie periodes in zijn leven. Ik hoop dat Shahryar zal blijven schrijven!

De rol van behandelaars kan belangrijk zijn, maar heeft ook zijn grenzen want zo'n team moet een zekere 'professionele afstand' bewaren. Veel belangrijker is het feit dat Shahryar in België mensen heeft gevonden die hem hebben zien staan, die hem ondersteunen, die in hem geloven, en die hem zijn waardigheid laten beleven.

In dit boek vertelt Shahryar over een wat teruggetrokken jongen. Iemand die was 'getrouwd met de eenzaamheid'. Maar ook een jongen die droomde, die durfde te dromen over een betere toekomst. In zijn leven is hij vele illusies armer geworden, maar we mogen hopen dat hij de kracht van het dromen nooit zal verliezen.

Dromen kunnen een belangrijke voedingsbodem voor hoop zijn. De voormalige Tsjechische president Václav Havel schreef: 'Hoop is bepaald niet hetzelfde als optimisme. Het is niet de overtuiging dat iets goed gaat komen, maar de zekerheid dat iets zinvol is, hoe het uiteindelijk ook uitpakt.' Wanneer is iets 'zinvol'? Shahryar geeft zelf het antwoord daarop in een van zijn gedichten waarmee dit boek eindigt en waarmee ik het ook graag laat beginnen. Zo spant dit gedicht zich als een regenboog van hoop uit over het hele boek.

‘Sta op, ga verder omdat ergens nog een hart voor jou klopt,
iemand op je wacht,
armen voor jou openstaan
omdat iemand van je houdt’

Jenny Krabbe, psychiater

Inleiding

Beste lezer,

Totaal onverwacht vloog een Koerdische vluchteling mijn leven binnen als een kleine, gewonde trekvogel, vol fysieke pijnen, zijn ziel geteisterd door trauma's en eenzaamheid. Ik nam hem gedurende negen jaar onder mijn vleugels, deelde met hem zijn pijn en bood hem hulp om zijn leed te verlichten. Stapje voor stapje gingen we samen op weg. Hand in hand ging ik met hem op de ruige weg van zijn leven, heb met hem gelachen en gehuild.

Het begon allemaal op 11 juni 2016 toen hij mij op Facebook een vriendschapsverzoek stuurde. Ik had geen idee hoe belangrijk het voor deze man was dat ik zijn verzoek accepteerde. Ik was net met pensioen en had steeds het gevoel dat er nog een belangrijke gebeurtenis in mijn leven zou komen, zonder enig idee te hebben wat dat zou kunnen zijn. Nooit had ik gedacht dat de ontmoeting met deze Iraans Koerdische man zo ingrijpend zou zijn.

We hadden contact via sociale media en spraken uiteindelijk af in een café in Brussel. Toen ik hem in de ogen keek, zag ik angst, pijn en verdriet. Ik had iemand ontmoet die dringend hulp nodig had. Hij stelde zich voor als 'een eenzame onbekende dichter, een kapotte gitaar zonder klank' en ik dacht dat ik die gitaar misschien zou kunnen repareren en de klank terug

kon geven. Vier jaar later gaven wij een gedichtenbundel in het Perzisch en Nederlands uit: 'In de regen zonder paraplu'. Het waren de eerste klanken, het begin van muziek uit die kapotte gitaar.

'SHAHRYPAR' is het derde boek dat wij samen schreven. Het is een tweepersoons-reis naar het verleden van Shahrpar, een Koerd die zijn land ontvluchtte. Een reis van zijn geboortedorp Cheshmeh Sefid nabij Kermanshah tot Dilbeek waar hij nu woont. Het is het verhaal van Shahrpar die over zijn leven vertelt.

Shahrpar schreef gedichten en ook verhalen die een reactie zijn op de gebeurtenissen in zijn leven. Dat deed hij om zijn emoties in bedwang te houden en zijn verleden te verwerken. Wat hij schrijft is sterk biografisch of soms allegorisch.

Dit boek is het resultaat van negen jaar intense vriendschap en urenlange gesprekken tussen mij – Louisa, een Nederlandse vrouw die als operazangeres naar België kwam – en Shahrpar – een Koerdische man uit Iran.

Ik hoop dat u het met interesse zult lezen.

Louisa Heine

Kleine Koerdische jongen, grote dromen

1972-1986

In een plattelandsdorpje in West-Iran, dicht bij Kermanshah, slaakte ik in de lente van 1972 mijn eerste overlevingskreten. Mijn ouders gaven mij de naam Shahryar, wat prins betekent en wat de naam is van de hoofdpersoon uit de sprookjes van ‘Duizend en één nacht’. Al jong liet ik mijn fantasie de vrije loop en droomde van een grootse toekomst. Toen kon ik niet vermoeden dat ons gezin tot armoede zou vervallen. Evenmin kon ik bedenken dat mijn pen en stem onrecht zouden aanklagen.

Eenmaal in België schreef ik het volgende verhaal:

Shahryars vader, Nasser, was van middelmatige grootte, schoor dagelijks zorgvuldig zijn gezicht en bracht zijn grote snor netjes in orde. Hij was een eenvoudige herder die bekendstond als een betrouwbare persoon, maar die zijn gezin uiteindelijk maar met moeite kon onderhouden en meestal niet voor genoeg eten kon zorgen. Zijn kinderen gingen vaak met honger naar bed.

Shahryars moeder, Ghazaleh, een kleine vrouw met pittig grijze, allesdoordringende ogen, hielp mee om een beetje geld te verdienen. In haar Koerdische kleding, een gekleurde tot de

enkels reikende jurk met bloemenpatroon, hielp ze de andere vrouwen van het dorp bij het melken van de schapen, waarmee ze maar weinig verdiende.

In het dorp was er geen telefoon. Sommige huizen hadden wel de luxe van een zwart-witte televisie waarop je islamitische en kinderprogramma's op de enig bereikbare Iraanse zenders kon zien. In de lemen huizen met platte daken, die trapsgewijs tegen de heuvels waren gebouwd, was er ook geen gas- of elektrische aansluiting. In de winter verwarmde het gezin zich bij een oliekachel. In de zomer kon de temperatuur soms tot 40 graden oplopen en er was natuurlijk geen airco. Om te genieten van de nachtelijke koelte, sloiep iedereen op de platte daken van de huizen. Water om te wassen, te drinken en om eten te maken haalden ze uit de bron van een nabijgelegen beek.

Shahryar, gekleed in een wijde Koerdische broek met Adidas T-shirt, was een intelligente, dromerige tiener met een hoofd vol grote ideeën. Maar het leven van zijn familie was simpel en armoedig en het viel te betwijfelen of hij ooit zijn dromen zou kunnen waarmaken. Nee, er stroomde geen bloed van een edelman door zijn aderen. Hij leed aan ondervoeding en had bloedarmoede. Zijn ogen waren erg zwak en met behulp van de dorpsleraar kon hij een goedkope tweedehandse bril kopen. Hij moest zich kleden in de oude, afgedankte kleren van de andere dorpingen, ze waren vaak te groot voor zijn tengere, ondervoede lichaam.

Een van Shahryars fantasieën was dat hij aan de universiteit in Parijs, de Sorbonne, zou gaan studeren. Hoe was die droom om naar Parijs te gaan toch bij hem opgekomen? Van de dorpsleraar wist hij van het bestaan van grote Franse denkers, filosofen en mooie vrouwen. Die leraar sprak met zijn leerlingen over de schoonheid van kunst, literatuur, filosofie en de ele-

gantie van de Franse vrouwen. Daarbij merkte de leraar op dat de ogen van de kleine Shahryar fonkelden en dat er tranen in glinsterden. De jongen huilde van verlangen om ooit het land van die grote denkers te zien en te leren kennen.

Shahryar wilde de grote wereld ontdekken, hij wilde alle schoonheden van Frankrijk omarmen en droomde ervan in gezelschap te verkeren van Franse mensen en ermee in gesprek te zijn, een gezelschap waar ook elegant geklede, sierlijke vrouwen zouden zijn. Hij was toen bijna veertien jaar oud. Hij wist dat hij waarschijnlijk in dat arme dorp in Koerdistan de rest van zijn leven een eenvoudig, armoedig bestaan zou moeten leiden. Shahryar vond het moeilijk in dat dorp te blijven waar de mensen nauwelijks ambities hadden. Hij voelde zich zo anders dan zijn dorpsgenoten in dat achtergestelde dorp, het frustreerde hem en maakte hem vaak verdrietig. Maar studeren aan de Sorbonne was voor hem als op een oude ezel naar de maan gaan: absoluut onmogelijk.

Een rijke man, die in exquise en kostbare tapijten handelde voor de export naar Frankrijk, hoorde via de dorpsleraar over Shahryar en zijn eindeloze dromen. De rijke weldoener sprak met de dorpsleraar af dat die contact zou opnemen met de ouders van de herdersjongen.

Toen de leraar op bezoek ging bij de ouders van Shahryar, legde hij uit dat hun zoon een heel slimme tiener was met grote dromen en dat er nu een man gevonden was die Shahryar wilde helpen zodat hij zijn dromen kon waarmaken. Hij zou Shahryar beschouwen als zijn zoon. De arme ouders waren sprakeloos. Ze vertelden de leraar dat ze de handen van die goede man zouden kussen uit dankbaarheid om Shahryar uit dit arme leven te redden. De rijke man mocht naar eigen goeddunken doen wat Shahryar zou helpen hogerop te brengen. De

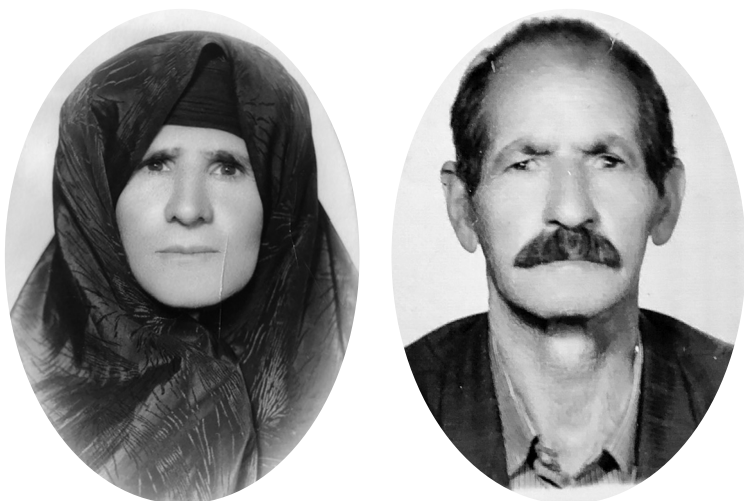
dorpsleraar beloofde hun dat hij de boodschap aan Majid Heydari, zo heette de rijke man, zou overbrengen.

Een paar dagen later nam de dorpsleraar Shahryar mee naar de stad, naar Meneer Heydari. Bij hun eerste ontmoeting zei de weldoener blij en enthousiast: 'Dit is dus de jongen die ik zal redden uit de armoede en die ik ga helpen zijn dromen waar te maken.'

Meneer Heydari vroeg Shahryar om zijn identiteitskaart en zei dat hij het administratieve werk zou regelen om hem naar Frankrijk te sturen. Via de leraar zou hij Shahryar verder op de hoogte houden.

Shahryar telde de dagen af voor zijn vertrek naar Parijs. Hij was in het voorjaar geboren en werd die lente veertien jaar. Zijn leraar herinnerde hem eraan dat hij niet moest stoppen met flink studeren, dat hij zelfs nog beter moest leren dan voorheen.

In de dorpsbibliotheek waren 178 boeken en Shahryar had ze allemaal al meermaals gelezen. Het was de dorpsleraar die de bibliotheek had opgebouwd door er de boeken aan te bieden die hij zelf had gelezen. Door het lezen van die boeken dacht Shahryar er soms aan om schrijver te worden. Maar eigenlijk wilde hij sociologie studeren aan de Sorbonne, om in de toekomst professor te worden. Door een boek dat hij uit de bibliotheek geleend had, kende hij Jean-Jacques Rousseau en hij voelde een wonderlijke verbondenheid. Hij had diens autobiografie 'Bekentenissen' gelezen waarin de man schreef over zijn grote gevoeligheid en kwetsbaarheid. Shahryar las ook de sprookjes van Hans Christian Andersen en herkende zichzelf in het verhaal van 'Het lelijke eendje'. Hij wilde zoals het eendje uitgroeien tot een mooie zwaan. Hij zag zichzelf al als professor of als een bekende schrijver waar vrouwen dolverliefd op zouden worden. In de bibliotheek vond hij ook 'Don Quichot'

Shahryars moeder en vader

van Miguel de Cervantes. Zeker drie keer las hij dat boek en zag zichzelf in de hoofdfiguur, een melancholische, beetje gekke figuur. Don Quichot dacht in zijn dromen dat hij een sterke ridder was die vrouwen kon beschermen. Maar eigenlijk was hij een zwakke, ziekelijke, oude, maar zeer belezen man.

Verder vond Shahryar in de dorpsbibliotheek een verhalenboek geschreven door een Iraanse onderwijzer uit een afgelegen dorp. Het was het verhaal van een kleine zwarte vis die samen met andere vissen in een vijvertje leefde. Op zekere dag vroeg de kleine vis zich af of het werkelijke leven zo was dat je in een kleine vijver leefde en daarna gewoon doodging. Of zou het mogelijk zijn om op een andere manier te leven? De kleine vis was aan het dagdromen en hij trok in gedachten naar een plek die veel groter, mooier en verbazingwekkender was dan de kleine vijver waarin hij was geboren. Uiteindelijk besloot

de kleine vis het vijvertje te verlaten en naar de zee te trekken. Natuurlijk wist de kleine vis dat het veiliger was om in de vijver te blijven. Maar het einde is dan een geleidelijk verval gevolgd door de dood. Hij begreep dat hij, om de zee te bereiken, zijn familie en vrienden zou moeten verlaten. Shahryar leek op de kleine vis uit dit verhaal. Hij was niet bang om het risico te nemen om de grote zee van geluk te bereiken.

Door de zwart-witte televisie bij de burens, waar kinderen uit de buurt mochten komen kijken, kon hij de films van Charlie Chaplin zien. Hij lachte daarbij de tranen uit zijn ogen. Ook hier herkende hij zichzelf: de eeuwig verliefde, eenvoudige en altijd arme dakloze, maar toch nobele figuur.

Shahryar wist dat er in zijn dorp geen toekomst op hem wachtte, wel zijn geleidelijke aftakeling en dan de dood. Een moment dat Shahryar altijd in vervoering bracht en dat hij bewonderde, was de zonsondergang. Bij het verdwijnen van de zon achter de heuvels aanbad hij alle schoonheid en wonderen van de natuur en een gevoel van harmonie doordrong zijn hele wezen.

Eindelijk kwam het nieuws waar Shahryar op wachtte. Madjid Heydari had de nodige juridische documenten voor Shahryar opgesteld. Dat deed hij via zijn dochter die in Frankrijk woonde, waar ze rechten gestudeerd had en nu advocate was. Zijn moeder nam een punt van de zwarte doek die om haar hoofd gedrapeerd was en die lang op haar rug neerhing en wiste haar tranen. Zijn vader haalde uit de zak van zijn wijde Koerdische broek een zakdoek om zijn neus te snuiten en probeerde ongezien zijn tranen weg te vegen. Ze huilden omdat Shahryar van hen weg zou gaan, ver weg naar Parijs. Hun hart brak. Shahryars ouders konden het woord 'Frankrijk' niet eens correct uitspreken, en nu zou hun zoon naar Frankrijk vertrekken.

De onderwijzer, die vijf jaar lang de leraar van Shahryar was geweest, wist dat hij behalve een intelligente, ook een mysterieuze jongen was met grote ambities. Hij was er trots op dat hij een schakel kon zijn in de ontwikkeling van deze jongen die het wellicht tot een beroemdheid zou kunnen brengen. De vader adviseerde zijn zoon goed zijn best te doen en flink te studeren om een groot en belangrijk man te worden, iemand die iets zou betekenen in deze wereld. Zijn moeder zei dat hij dokter moest worden, dat was voor haar de hoogst mogelijke status.

De romantische Shahryar begon zonder enige serieuze oefening op veertienjarige leeftijd gedichten te schrijven. Door veel te lezen had hij de regels van de poëzie geleerd. Hij had daarin nooit les gekregen, maar hij paste zijn schrijfstijl aan volgens wat hij had gelezen en hij leerde de grammatica van die taal door zelfstudie.

Op de dorpsschool moesten alle Koerdische jongeren Perzisch, een beetje Arabisch en Engels studeren. Ze leerden wat over literatuur, geschiedenis en aardrijkskunde. Het onderwijs werd gegeven in een andere taal dan hun moedertaal het Koerdisch. Daardoor beschouwde Shahryar zijn moedertaal alleen als spreektaal, nooit leerde hij erin lezen of schrijven. Verplicht in een andere taal studeren was een bittere onderdrukking door de staat. Behalve de taal mochten ze ook hun eigen religie en volkstradities niet meer volgen.

De beloofde dag was aangebroken, alle juridische papieren waren voorbereid voor het vertrek naar Parijs. Shahryar had moeten telefoneren met de dochter van de weldoener. In het dorp was geen telefoon en dus nam de onderwijzer hem mee naar zijn huis om met de vijftigjarige advocate in Parijs te telefoneren. De leraar belde en zodra hij verbinding met de advocate had, gaf hij de hoorn door aan Shahryar. Maar die wist